

Clive Cussler

TROJAANSE
ODYSSEE

the house of books

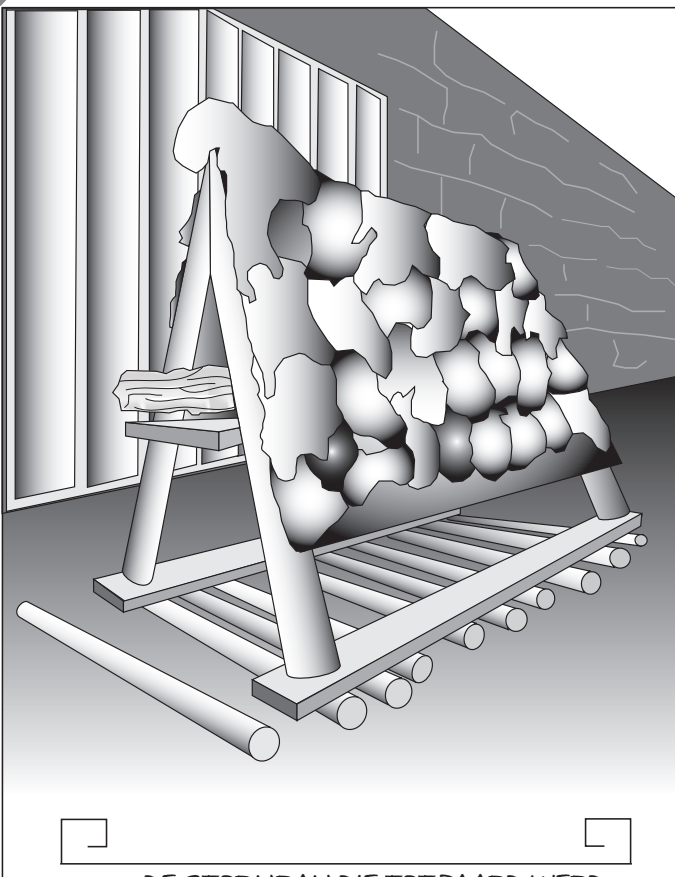
VERANTWOORDING

Ik ben bijzonder veel dank verschuldigd aan Iman Wilkens en zijn onthullende boek *Where Troy Once Stood*. Hij heeft daadwerkelijk een veel realistischer oplossing gevonden voor het mysterie van de door Homerus beschreven Trojaanse oorlog.

Ook wil ik Mike Fletcher en Jeffrey Evan Bozanic bedanken voor hun deskundige adviezen op het gebied van beademingsapparatuur voor duikers.

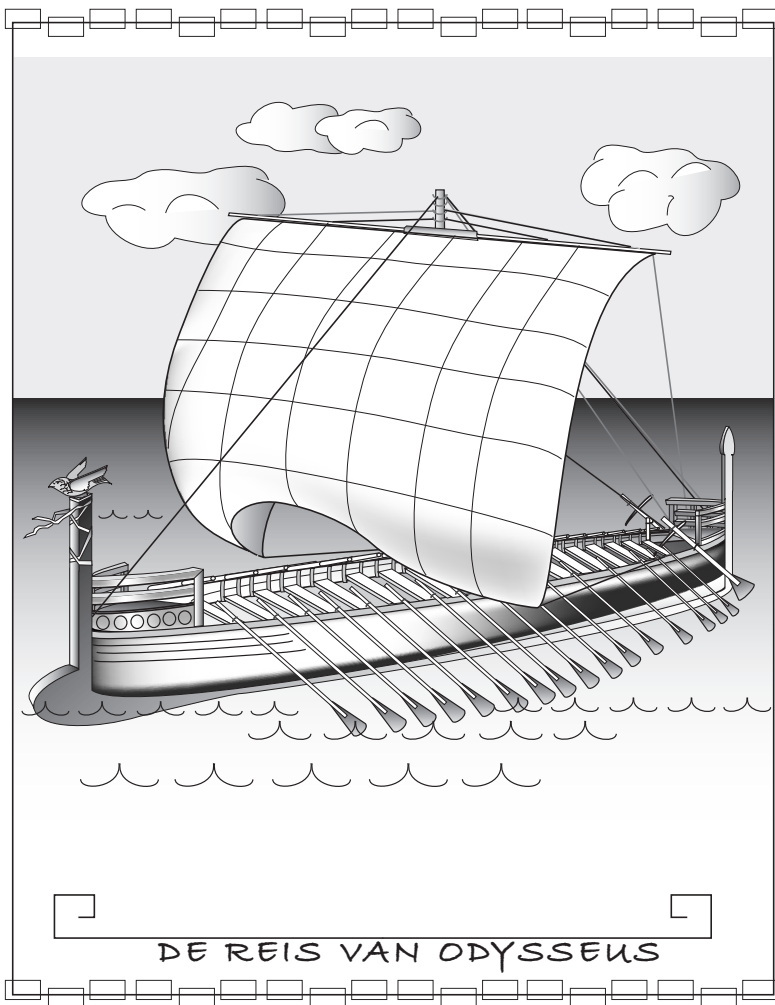

Een gruwelnacht

DE STORMRAM DIE TOT PAARD WERD

DE REIS VAN ODYSSEUS

IN OF ROND 1190 v. CHR.
EEN CITADEL OP EEN HEUVEL AAN DE KUST

Het was een slim plan, zo simpel, en het getuigde van een diep inzicht in de menselijke nieuwsgierigheid. Bovendien voldeed het vlekkeloos aan de verwachtingen. Het monstrueuze, zes meter hoge gevaarte stond met vier stevige houten poten op een soort platform. De holle romp bovenop de poten was driehoekig met open uiteinden. Aan de voorkant van de puntige romp zat een ronde bult met twee naar voren gerichte spleten als ogen. De zijkanten waren met koeienhuiden bedekt. Het platform waarop de poten stonden, lag plat op de grond. Zoiets merkwaardigs hadden de bewoners van de citadel Ilium nog nooit gezien.

Voor iemand met een levendige fantasie had het ding wel iets weg van een paard met stijve poten.

De Dardaniden werden die ochtend wakker in de verwachting dat de Achaeërs nog altijd rond hun vestingstad lagen en net als de afgelopen tien weken weer tot de aanval zouden overgaan. Maar de vlakte daarbeneden was leeg. Er hing alleen nog een dikke rookwalm boven de as van wat ooit het vijandelijke kamp was geweest. De Achaeërs en hun vloot waren verdwenen. In het holst van de nacht hadden ze hun voorraden, paarden, wapens en wagens aan boord van hun schepen geladen en waren weggevaaren met achterlating van alleen dat mysterieuze houten monster. Verkenner van de Dardaniden keerden terug en meldden dat het Achaeëse kamp inderdaad verlaten was.

Overgelukkig dat er aan de belegering van Ilium een einde was gekomen, trokken de bewoners de hoofdpoot van de citadel open en stroomden de open vlakte op waar beide legers honderden bloedige confrontaties hadden uitgevochten. Aanvankelijk wisten ze niet wat ze ervan moesten denken. Een aantal van hen was bang voor een valstrik en vond dat ze het voorwerp moesten verbranden. Maar al spoedig waren ze het erover eens dat het niet meer dan een onschuldige, nogal grof in elkaar getimmerde houten constructie op vier poten was. Een van de

mannen klom door een poot omhoog, kroop de holle ruimte in en zag dat die leeg was.

‘Als de Achaeërs denken dat dit een paard moet voorstellen,’ gilte hij, ‘is ’t niet zo vreemd dat wij hebben gewonnen.’

De menigte lachte en juichte opgetogen toen koning Priamus van Ilium in een triomfwagen arriveerde. Hij stapte uit en beantwoordde het gejuich van de omstanders met een erkentelijk knikje. Vervolgens liep hij om het merkwaardige bouwsel heen in een poging er de bedoeling van te doorgronden.

Ervan overtuigd dat het gevaarte geen bedreiging vormde, verklaarde hij het tot oorlogsbuit en gaf bevel dat ze het op boomstammen over het veld naar de stadspoort moesten rollen, waar het als gedenkteken aan de glorieuze overwinning op de aanvallende Achaeërs moest worden neergezet.

Deze feestelijke gebeurtenis werd onderbroken toen twee soldaten met tussen hen in een door zijn kameraden achtergelaten Achaeëse gevangene door de mensenmenigte naar voren drongen. Het was Sinon, van wie men wist dat hij, als neef van de machtige Odysseus, de koning van Ithaca, een van de leiders van de aanvallende troepen was die Ilium hadden belegerd. Toen hij koning Priamus zag, wierp hij zich voor de voeten van de bejaarde koning en smeekte hem zijn leven te sparen.

‘Waarom bent u achtergebleven?’ vroeg de koning.

‘Mijn neef geloofde wat mijn vijanden hem vertelden en heeft me het kamp uitgegooid. Als ik niet in het struikgewas was weggevlucht toen ze van wal staken, hadden ze me beslist achter zich aan gesleept tot ik was verdrongen of door vissen was opgegeten.’

Priamus bestudeerde Sinon aandachtig. ‘Wat is dat voor een dwaas geval? Wat moet ik daarmee?’

‘Omdat ze uw vesting niet konden innemen en omdat onze machtige Achilles in de strijd is gesneuveld, denken ze dat de goden zich van hen hebben afgekeerd. Dat gevaarte hebben ze gebouwd als offer voor een veilige terugtocht over zee.’

‘Waarom is-ie zo groot?’

‘Opdat u hem niet als overwinningsteken in de stad kunt neerzetten, als herinnering aan de grootste Achaeëse nederlaag van deze tijd.’

‘Ja, dat kan ik me voorstellen.’ De wijze oude Priamus glimlachte. ‘Ze hebben er alleen niet aan gedacht dat hij dat doel ook buiten de stad uitstekend vervult.’

Een groep van zo’n honderd mannen hakte bomen om en maakte rollen van de stammen. Een andere groep van honderd pakte touwen beet, vormde twee rijen en begon de trofee over de vlakte tussen de zee en de stad te trekken. Het grootste deel van de dag zwoegden ze zwetend

door en voegden er zich steeds meer mannen bij hen aan de touwen, terwijl ze het lompe monstrum de helling naar de citadel opsleepten. Aan het einde van de middag was het karwei geklaard en stond het enorme bouwsel voor de hoofdboort van de stad. De bevolking stroomde massaal toe en liep voor het eerst in ruim twee maanden vrijelijk en zonder angst voor de vijand de stad uit. De menigte bekeek vol ontzag wat nu al in de volksmond het Dardanidische paard werd genoemd.

‘De vrede en de zege zijn voor ons!’ riepen ze opgetogen.

Maar Cassandra, de dochter van Priamus die vanwege haar sinistere voorspellingen en toekomstvisioenen geestelijk niet helemaal voor vol werd aangezien, schreeuwde: ‘Zien jullie dat dan niet? Dit is een valstrik!’

De bebaarde priester Laocoön was het met haar eens: ‘Jullie zijn blind in jullie vreugderoos. Alleen dwazen vertrouwen offergeschenken van de Achaeërs.’

Laocoön deed een stap naar achteren en slingerde zijn speer met een krachtige zwaai naar de buik van het paard. De menigte lachte om deze belachelijke uiting van zijn scepsis.

‘Cassandra en Laocoön zijn gek! Het monster is onschadelijk. Een bijeengebonden zootje planken en balken, meer is ’t niet.’

‘Stelletje idioten!’ riep Cassandra. ‘Alleen een dwaas gelooft Sinon de Achaeër.’

Een van de soldaten keek haar strak in de ogen. ‘Hij zegt dat onze stad nooit zal vallen nu het offer in handen van Ilium is.’

‘Hij liegt.’

‘Kun je een zegen van de goden dan niet aanvaarden?’

‘Niet als die van de Achaeërs komt,’ zei Laocoön, terwijl hij zich een weg door de dringende menigte baande en woedend met grote passen naar de stad terugliep.

Met de jubelende horde viel niet te praten. Hun vijand was weg. Voor hen was de oorlog voorbij. Nu moest er gefeest worden.

De beide sceptici werden genegeerd in de euforie waarin de menigte verkeerde. Al binnen een uur was hun nieuwsgierigheid vervlogen en kwam er een geweldig feest op gang om hun triomf over de Achaeëse vijand te vieren. De klanken van fluiten en trompetten galmden tegen de stadsmuren. In alle straten werd gezongen en gedanst. In de huizen vloeide de wijn als bergbeken na een regenbui. Er schalde luid gelach op terwijl men de bokalen hief en de godendrank klokkend achteroversloeg.

In de tempels staken de priesters en priesteressen wierook aan, zongen en offerden aan goden en godinnen als dank dat er een einde was gekomen aan de vreselijke strijd waarin zoveel van hun krijgers naar de onderwereld waren afgedaald.

De feestende mensen brachten dronk na dronk uit op hun koning en de helden van hun leger, de veteranen, de gewonden en de vereerde doden die in de moedige strijd gestreden hadden. ‘Hector, o Hector, onze grote kampioen. Jammer dat je dit glorieuze moment niet meer hebt mogen meemaken.’

‘De Achaeërs, die dwazen, hebben onze schitterende stad voor niets aangevallen,’ schreeuwde een woest in het rond wervelende dansende vrouw.

‘Als bange kinderen zijn ze ervandoor gegaan,’ gilte een ander.

Met al die wijn in hun aderen kakelden ze vrolijk voort, de koninklijke familie in hun paleis, de rijken in hun grote, op terrassen gebouwde huizen, en de armen in hun schamele onderkomens die beschut tegen wind en regen opeengepakt tegen de binnenkant van de stadsmuren leunden. In heel Ilium werd gefeest, waarbij ze het restant van hun kostbare, tijdens de belegering gehamsterde voedselvoorraad verorberden. Ze vermaakten zich alsof de tijd was stilgezet. Tegen middernacht kwam de dronken orgie tot bedaren en verzonken de onderdanen van de oude koning Priamus in een diepe slaap. Voor het eerst sinds de gehate Achaeërs hun stad hadden belegerd, was er weer rust in hun bevelde hoofden.

Veel mensen wilden de grote poort die nacht als symbool van hun overwinning open laten staan, maar nuchterder lieden wisten door te zetten dat de poort werd gesloten en vergrendeld.

Tien weken eerder waren ze vanuit het noorden en oosten met honderden schepen over de groene zee aan komen varen en waren in de door de grote vlakte van Ilium omgeven baai aan land gegaan. Toen ze merkten dat het laagland grotendeels uit moerassen bestond, sloegen ze op een in zee uitstekende landtong hun kamp op en begonnen hun schepen uit te laden.

Omdat de kiel van de schepen was geteerd, was de romp onder de waterlijn zwart, maar daarboven glansden de felle kleuren van de verschillende koningen van de vloot. De boten werden voortgestuwd door roeiers met lange riemen en gestuurd door een lange roeispaan aan de achterkant. Omdat de boeg en de achtersteven vrijwel identiek waren, konden ze in beide richtingen varen. Aangezien ze niet aan de wind konden zeilen, werd het vierkante grootzeil alleen gehesen wanneer de wind van achteren kwam. Op de voor- en achtersteven verhief zich een platform en op de top van de boegspriet was in het hout een vogel uitgesneden, meestal een havik of een valk. Het aantal opvarenden varieerde van honderdtwintig soldaten in de troepentransportschepen tot twintig in de bevoorradingsboten. De meeste schepen hadden een be-

mannings van tweeënvijftig zeelieden, inclusief de gezagvoerder en een stuurman.

Een aantal heersers over kleine koninkrijkes was een niet erg hecht bondgenootschap aangegaan om, net als de vikingen tweeduizend jaar later zouden doen, steden langs de kusten aan te vallen en te plunderen. Ze kwamen uit Argos, Pylos, Arcadia, Ithaca en een handvol andere streken. Hoewel ze in hun tijd als groot bekendstonden, waren de meesten niet veel langer dan één meter zestig. Ze vochten als leeuwen, beschermd door kurassen van bronsblik, met leren bandjes aaneengebonden platen die de voorkant van het lichaam bedekten. Het hoofd stak in een exact passende bronzen helm, sommige met hoorns, andere met een scherpe kam en de meeste getooid met een pluim in de kleuren van de eigenaar. Ook de onderarmen en -benen waren met speciale platen bedekt.

Ze waren meesters op de speer, hun favoriete wapen, en gebruikten hun korte zwaarden alleen wanneer ze geen bruikbare speer meer hadden. De krijgers in de bronstijd gebruikten zelden pijl en boog, in hun ogen een wapen voor lafaards. Ze vochten achter enorme schilden, gemaakt van zes tot acht lagen koeienhuid die met leren riempjes aan een rieten frame met bronzen randen waren vastgemaakt. De meeste waren rond, maar je zag er ook veel in de vorm van een acht.

Merkwaardig genoeg gebruikten de Achaeërs, in tegenstelling tot de soldaten van andere koninkrijken en culturen, geen paarden voor de vorming van een cavalerie en ook vielen ze nooit met strijdagens aan. Wagens gebruikten ze voornamelijk voor het vervoer van manschappen en voorraden van en naar het slagveld. De Achaeërs vochten het liefst te voet, evenals de Dardaniden van Ilium. Maar dit was niet zomaar een oorlog om een gebied te veroveren en te overheersen. Dit was niet uitsluitend een oorlog gericht op plundering. Het was een invasie om een metaal in bezit te krijgen dat haast nog kostbaarder was dan goud.

Voordat ze hun schepen bij Ilium het strand optrokken, hadden de Achaeërs al een tiental steden en stadjes langs de kust overvallen, waarbij ze talloze kostbaarheden en veel slaven, vooral vrouwen en kinderen, hadden buitgemaakt. Maar naar de geweldige rijkdommen die door de dikke muren van Ilium en de vastberaden verdedigers werden beschermd, konden ze slechts gissen.

Met enige zorgelijke twijfel staarden de soldaten naar de stad op de rotsachtige rand van een uitloper van het achterliggende gebergte, en ze taxeerden de massieve stenen muren en robuuste torens waartussen het paleis van de koning oprees. Nu ze de begeerde stad voor zich zagen, was het duidelijk dat deze vesting, in tegenstelling tot de andere oorden

die ze hadden geplunderd, niet zonder een intensieve en langdurige belegering zou vallen.

Dit werd hen al meteen ingepeperd toen de Dardaniden hun vestingstad uitkwamen en de Achaeërs bij hun landing aanvielen, waarbij ze de voorhoede van de invasievloot haast wisten te verdrijven voordat de rest van de schepen arriveerde en ze hun hoofdmacht konden ontschepen. De Dardaniden, die al snel in de minderheid waren, trokken zich, nadat ze de Achaeërs zo een bloedige slag hadden toegebracht, terug in de veiligheid achter de hoofdboort van de stad.

Gedurende de daaropvolgende tien maanden woedde er een hevige strijd op de vlakte. De Dardaniden hielden hardnekkig stand. De lijken stapelden zich op en lagen van het Achaeëse kamp tot aan de muren van de citadel over het veld verspreid terwijl de helden en kampioenen van beide kampen een strijd op leven en dood voerden. Aan het einde van de dag werden er aan beide kanten van het veld enorme brandstapels opgericht, waarna de gesneuvelden werden gecremeerd. De uitgebrande vuren werden met aarde tot grafheuvels gemaakt. Er vielen duizenden doden, maar de ogenschijnlijk eindeloze reeks veldslagen duurde onverminderd voort.

De dappere Hector, de zoon van koning Priamus en de beste krijger van Ilium, sneuvelde, evenals zijn broer Paris. De sterke Achilles en zijn vriend Patroclus behoorden tot de doden aan Achaeëse zijde. Na het verlies van hun grootste held stonden de aanvoerders van de Achaeërs, de koningen Agamemnon en Menelaüs, op het punt de belegering op te geven en terug naar huis te varen. De muren van de citadel bleken een te sterke barrière. De voedselvoorraden raakten op en ze zagen zich genoodzaakt de omringende landerijen af te struinen, waarbij ze het land al spoedig van alle gewassen hadden beroofd, terwijl de Dardaniden werden bevoorrad door bondgenoten van buiten het koninkrijk die zich tijdens de oorlog bij hen hadden aangesloten.

Ontmoedigd door de vrijwel zekere nederlaag werden de eerste voorbereidingen voor het afbreken van het kamp en de inscheping getroffen toen de sluwe Odysseus, koning van Ithaca, met een listig plan voor een laatste wanhopige poging op de proppen kwam.

Terwijl Ilium feestvierde, keerde de Achaeëse vloot, gedekt door de duisternis, heimelijk terug. Snel roeiden ze van het nabijgelegen eiland Tenedos, waar ze zich gedurende de dag hadden verborgen, naar de kust. Geleid door een vuur dat door de slinkse Sinon als baken was aangestoken, trokken ze hun schepen opnieuw het strand op, hulden zich in hun wapenrusting en staken stilletjes en met een kolossale, in gevlochten touwen gewikkelde boomstam zeulend de vlakte over.

Geholpen door de pikdonkere, maanloze nacht wisten ze de poort zonder dat ze werden ontdekt tot op nog geen honderd meter te naderen. Een groepje door Odysseus aangevoerde verkenners kroop langs het enorme, paardachtige gevaarte tot vlak voor de poort.

In de wachttoren erboven doodde Sinon de twee slapende schildwachten. Omdat er geen sprake van was dat hij de poort zelf kon openen – er waren acht sterke mannen voor nodig om de reusachtige houten balk op te tillen waarmee de negen meter hoge deuren waren vergrendeld – riep hij zachtjes omlaag naar Odysseus.

‘De schildwachten zijn dood en in de stad is iedereen dronken of in slaap. Dit is het beste moment om de poort te rammen.’

Vlug beval Odysseus de mannen die de immense boomstam droegen, de voorkant op te tillen en in een schuin oplopende goot te leggen die doorliep tot in het binnenste van het paard. Terwijl een ploeg de stam vanaf de grond omhoogduwde, klom een andere groep Achaeërs naar binnen om de stam tot onder de puntige kap te trekken. Eenmaal binnen, werd de stam in lussen opgehangen zodat hij vrij in de lucht hing. De Dardaniden hadden geen moment beseft dat het paard, zoals het door Odysseus was ontworpen, niet zozeer een paard was als wel een stormram.

De mannen in de ram trokken de stam zo ver mogelijk naar achteren om hem vervolgens met een krachtige duw naar voren de slingeren.

De scherpe bronzen punt aan het uiteinde van de stam raakte de houten poort met een doffe dreun die de poort in zijn hengsels deed schudden, maar hij sprong er niet door open. Steeds opnieuw slingerden ze de stormram tegen de dertig centimeter dikke en met balken vergrendelde poort. Bij iedere klap vlogen de splinters in het rond, maar hij begaf het niet. De Achaeërs waren bang dat een Dardanide het gebonk zou horen en over de muur zou kijken, waar hij het leger beneden zou zien en de soldaten zou wekken die de roes van hun al te voorbarige overwinningsest uitслиepen. Hoog boven op de muur hield Sinon dan ook nauwlettend alle stedelingen in de gaten die, als ze al wakker waren, waarschijnlijk dachten dat ze de donder van een ver verwijderd onweer hoorden.

De zware inspanningen begonnen op een oefening in nutteloosheid te lijken tot de poort plotseling uit een van de hengsels schoot. Odysseus spoorde de bemanning in de ram tot nog één laatste krachtige inspanning aan, waarop hij zijn armen om de stam sloeg en ook hij al zijn spierkracht voor de worp inzette. De krijgers slingerden de punt met alle kracht die ze nog in zich hadden tegen de weerbarstigste poort.

Eerst leek hij ongenaakbaar, maar met ingehouden adem zagen de Achaeërs hoe het dikke hout nog een ogenblik aan het overgebleven

hengsel doorboog, voordat de poort met hartverscheurend gekraak achterwaarts de citadel in viel, waar hij met een galmende dreun op het stenen plaveisel kletterde.

Als uitgehongerde wolven dromde het als waanzinnigen joelende Achaeëse leger Ilium binnen. Als een onstuitbare stormvloed stroomden ze door de straten. De opgepropte frustraties over de eindeloze veldslagen van de afgelopen tien weken, die hun slechts de dood van veel kameraden hadden opgeleverd, kwam nu in een onbeteugelde gewelddadigheid tot uitbarsting. Niemand was veilig voor hun zwaarden en speren. Woest om zich heen slaand stormden ze de huizen binnen waar ze de mannen vermoordden, alle kostbaarheden roofden en de vrouwen en kinderen ontvoerden, om tot slot de boel in brand te steken.

De beeldschone Cassandra was een tempel ingerend in de verwachting dat ze daar, beschermd door de bewakers, wel veilig zou zijn. Maar de krijger Ajax kende geen scrupules. Hij verkrachtte Cassandra aan de voet van het beeld van de godin van de tempel. Later stortte hij zich in een opwelling van spijt op zijn zwaard en stierf.

De soldaten van Ilium waren geen partij voor hun wraakzuchtige vijand. Nadat ze zich verdwaasd en nog beneveld door de wijn uit hun bed hadden gehesen, waren ze nauwelijks tot enige weerstand in staat en werden ter plekke afgeslacht. Niemand kon zich tegen de wrede slachting verweren. Niets kon de golf van vernietiging die de stad overspoelde tegenhouden. De straten zagen rood van het bloed. De overdonderde Dardaniden vochten en sneuvelden; ze stierven genadeloos, hun laatste adem uitrochelend terwijl de dood zijn kleed over hen heen wierp. Slechts een enkeling stierf zonder dat hij zag hoe zijn huis in vlammen opging en zijn gezin door de veroveraars werd weggevoerd, de vrouwen gillend, de kinderen krijsend boven het gehuil uit van de honderden honden in de stad.

Koning Priamus, zijn dienaren en bewakers werden genadeloos vermoord. Zijn vrouw Hecuba werd weggevoerd naar een leven in slavernij. Het paleis werd van alle kostbaarheden beroofd, van zuilen en plafonds werd het goud geschraapt, het vergulde meubilair en alle schitterende wandtapijten werden geroofd voordat het eens zo luisterrijke interieur aan de vlammen ten prooi viel.

De speren en zwaarden van alle Achaeërs waren met bloed bevekt. Ze gingen tekeer als een roedel wolven te midden van een kudde schapen in een afgesloten kooi. Zelfs oude mannen en vrouwen werden niet gespaard. Ze werden afgeslacht als konijnen, te bang om te bewegen of te ziek om te vluchten.

Een voor een legden de heldhaftige krijgers van de Dardaniden het loodje tot er niemand meer over was om nog een speer naar de bloed-

dorstige Achaeërs op te heffen. In de brandende huizen van de stad lagen hun lijken op de plek waar ze bij de verdediging van hun bezittingen en dierbaren het onderspit hadden gedolven.

De bondgenoten van de Dardaniden – de Thraciërs, Lyciërs, Ciconiërs en Mysiërs – boden moedig tegenstand, maar werden al snel overweldigd. De Amazones, fiere vrouwelijke krijgers in het leger van Ilium, vochten voor wat ze waard waren en doodden een aanzienlijk aantal van de gehate indringers totdat ook voor hen de overmacht te groot werd en ze werden uitgemoord.

Alle huizen en krotten in de stad stonden nu in brand en de uitslaande vlammen kleurden de hemel rood, terwijl de Achaeërs hun door genotzucht en moordlust gedreven geweldsorgie vervolgden. Aan dit afgrijselijke spektakel leek maar geen einde te komen.

Ten slotte begonnen de Achaeërs, vermoeid door de nachtelijke, bloedige uitpattingen, de brandende stad te verlaten en brachten ze alle geroofde goederen en de tot slaven gemaakte menselijke oorlogsbuit naar hun schepen. De gevangengenomen vrouwen, die misselijk van verdriet om hun vermoorde mannen jammerden, loodsten, toen ze werden weggevoerd, hun doodsbanke kinderen angstvallig met zich mee naar de vloot, in de wetenschap dat hun in het onbekende land van de Achaeërs een afschuwelijke toekomst van slavernij wachtte. Zo ging het nu eenmaal in de wrede tijd waarin zij leefden, en hoe weerzinwekkend het ook was, toch zouden ze zich op den duur in hun lot schikken. Sommigen werden later door hun kapers tot vrouw genomen, zouden hun kinderen baren en nog een lang en productief leven leiden. Anderen stierven snel, mishandeld en misbruikt. Wat er met hun kinderen gebeurde, is niet bekend.

Nadat het leger zich had teruggetrokken was het met de verschrikkingen in de stad nog niet gedaan. Van de mensen die de afslachting hadden overleefd, stierven de meesten alsnog in hun brandende huizen. Bedolven onder instortende dakspanten wachtte menig een verschrikkelijke dood in de allesverterende vlammenzee. Van het oplaaiende vuur verspreidde zich een felle gloed boven alle ellende en verwarring. Over het wolkendek dat van zee landinwaarts dreef, lag een rood-oranje gloed, bevekt door vonkenregens en opwarrelende asdeeltjes. Het was een gruweldaad die in de loop der eeuwen nog vele malen zou worden herhaald.

Honderden stedelingen waren aan de dood ontsnapt door landinwaarts naar de dichtbijgelegen bossen te vluchten, waar ze zich schuilhielden tot de Achaeëse vloot achter de noordoostelijke horizon, vanwaar ze gekomen waren, was verdwenen. Geleidelijk keerden de overlevenden van Ilium naar hun eens zo machtige vestingstad terug,

waar ze binnen de dikke muren half bedwelmd door de walgelijke stank van verbrand vlees nog slechts nasmeulende ruïnes aantroffen.

Het was voor hen onmogelijk om op die plek hun huizen weer op te bouwen, en ze verhuisden naar een andere streek om daar een nieuwe stad te stichten. De jaren verstreken en de as van de uitgebrande puinhopen werd door de zeewind over de vlakte geblazen, terwijl de stenen straten en muren geleidelijk onder zand en aarde bedolven raakten.

Na verloop van tijd verrees de stad weer op die plek, maar herkreeg nooit meer haar oude glorie. Geteisterd door aardbevingen, aanhoudende droogte en een pestepidemie bezweek de stad ten slotte definitief en was gedurende tweeduizend jaar een desolaat, door alles en iedereen verlaten oord. Maar de roem van de vesting laaide zevenhonderd jaar later toch weer hoog op toen de schrijver Homerus een spannend verslag schreef over de Trojaanse Oorlog en de reis van de Griekse held Odysseus.

Odysseus was een bijzonder scherpzinnige en uitgekookte figuur die moord en plundering zeker niet uit de weg ging, maar wanneer het om het ontvoeren van vrouwen ging, was hij lang niet zo barbaars als zijn wapenbroeders. Hoewel hij zijn mannen niet van gruweldaden weerhield, nam hij alleen de rijkdommen mee die hij had buitgemaakt bij de vernietiging van het gehate volk dat zoveel van zijn mannen had gedood. Odysseus was de enige krijger van de Achaeërs die niet een lid van het schone geslacht als concubine met zich meevoerde. Hij miste zijn vrouw Penelope en zijn zoon, die hij al in geen maanden had gezien, en hij wilde zo snel als de wind het hem toestond terug naar zijn koninkrijk op het eiland Ithaca.

Nadat hij aan de goden had geofferd, liet Odysseus de uitgebrande stad achter zich en voer de uitgestrekte groene zee op, waar zijn bescheiden vloot door een gunstige wind naar het zuidwesten en naar huis werd gestuwd.

Een aantal maanden later worstelde Odysseus zich na een hevige storm op zee door de branding en kroop meer dood dan levend aan land op het eiland van de Phaeaken. Uitgeput viel hij in slaap in een berg bladeren, waar hij korte tijd later werd gevonden door een prinses, de dochter van Alcinoüs, de koning van de Phaeaken. Nieuwsgierig schudde ze hem door elkaar om te zien of hij nog leefde.

Hij ontwaakte en keek haar, diep onder de indruk van haar schoonheid, verwonderd aan. 'Op Delos heb ik ooit net zo'n verrukkelijke verschijning gezien als u.'

Gevleid leidde Nausicaä de schipbreukeling naar het paleis van haar vader, waar Odysseus zich als de koning van Ithaca voorstelde en hem vervolgens een koninklijke ontvangst ten deel viel. Koning Alcinoüs en zijn vrouw, koningin Arete, boden Odysseus hoffelijk een schip aan dat hem naar huis zou brengen, maar wel onder de voorwaarde dat hij de koning en het hof op een uitvoerig verslag zou trakteren van de grote oorlog en al zijn belevenissen sinds zijn vertrek uit Ilium. Ter ere van Odysseus werd er een overdadig banket opgediend en hij verklaarde zich maar al te graag bereid om het verhaal van zijn wederwaardigheden en tegenslagen te vertellen.

‘Spoedig na het vertrek uit Ilium,’ zo begon hij, ‘draaide de wind en werd mijn vloot ver de zee op gestuwd. Na tien dagen op de woeste baren bereikten we de kust van een onbekend land. Daar werden mijn mannen en ik bijzonder hartelijk behandeld door de bevolking die we Lotus-eters noemden, naar de vrucht van een ons onbekende boom die hen, als ze ervan aten, een constante toestand van euforie bezorgde. Een aantal van mijn mannen begon de lotusvrucht ook te eten en zij gedroegen zich al snel zo lusteloos dat ze niet meer naar huis wilden. Toen ik besepte dat dit het einde van de voorgenomen thuisreis kon betekenen, gaf ik bevel hen naar de schepen terug te sleuren. Vlug hesen we de zeilen en roeiden zo snel mogelijk de open zee op.

Omdat ik ten onrechte in de mening verkeerde dat we te ver naar het oosten waren uitgeweken, koerste ik naar het westen, waarbij ik me ’s nachts op de sterren oriënteerde en overdag op de opkomende en ondergaande zon. Onze vloot bereikte een groep eilanden die door de heersende warmte en voortdurende regen met dichte wouden waren bedekt. Deze eilanden werden bewoond door een volk dat zich de Cyclopen noemde, luie woestelingen die enorme kuddes schapen en geiten hielden.

Ik formeerde een groep mannen met wie ik op zoek ging naar voedsel. Op een bergheiling vonden we een grot die als stal dienstdeed met een hekwerk voor de ingang om de dieren binnen te houden. Dit geschenk van de goden namen we gretig aan en we bonden een kudde schapen en geiten bijeen om ze zo naar onze schepen te drijven. Plotseeling hoorden we het geluid van voetstappen en verscheen er een reusachtige gestalte in de opening van de grot. Hij liep naar binnen en rolde een groot rotsblok voor de doorgang alvorens hij zijn aandacht op zijn veestapel richtte. Wij verborgen ons muisstil in de duisternis.

Even later blies hij de as van een smeulend vuur op tot er vlammen oplaaiden en zag hij ons ineengedoken achter in de grot zitten. Een lelijker gezicht als dat van de Cyclopen, die maar één rond en pikzwart

oog hebben, kun je je niet voorstellen. “Wie zijn jullie?” vroeg hij. “Waarom zijn jullie mijn huis binnengedrongen?”

“Wij zijn geen indringers,” antwoordde ik. “We zijn hier met onze boten aan land gegaan om onze vaten met water te vullen.”

“Jullie wilden mijn schapen stelen,” bulderde de reus. “Ik roep mijn vrienden en burenen. Dan zijn we al gauw met een paar honderd man en worden jullie met z’n allen gekookt en opgegeten.”

Hoewel we Achaeëse krijgers waren die net een lange en zware oorlog achter de rug hadden, begrepen we dat we ver in de minderheid zouden zijn. Ik vond een lange, smalle paal waaraan hij zijn schapen vastlegde, en sleep er met mijn zwaard een scherpe punt aan. Vervolgens hield ik een geitenhuid vol wijn omhoog en zei tegen hem: “Kijk eens, Cycloop, dit is wijn die we je aanbieden in ruil voor onze levens.”

“Hoe heet je?” vroeg hij.

“Mijn moeder en mijn vader noemden me *Niemand*.”

“Wat is dat nu weer voor een stomme naam?” Zonder een woord te zeggen dronk de lelijke reus de hele geitenhuid leeg en zakte binnen de kortste keren volkomen laveloos weg in een diepe dronkemansroes.

Razendsnel greep ik de lange paal, rende naar de slapende reus en ramde de scherpe punt in zijn oog. Gillend van pijn wankelde hij naar buiten, rukte de paal uit zijn oog en riep om hulp. De Cyclopen in de buurt hoorden hem schreeuwen en kwamen kijken wat er aan de hand was. “Ben je aangevallen?” riepen ze.

Waarop hij terugschreeuwde: “Ik ben door *Niemand* aangevallen.”

In de veronderstelling dat hij gek was geworden, zochten ze hun huizen weer op. Daarna renden wij de grot uit, terug naar onze schepen. Onderweg slingerde ik de reus nog wat beledigingen naar zijn hoofd.

“Bedankt voor je schapen, stomme Cycloop. En als je vrienden vragen wie je oog zo heeft toegetakeld, zeg dan maar dat Odysseus, de koning van Ithaca, je te slim af is geweest.”

‘Heb je dan nog schipbreuk geleden voordat je hier in Scheria aan land kwam?’ vroeg de vriendelijke koning.

Odysseus schudde zijn hoofd. ‘Maandenlang gebeurde er niets.’ Hij nam een slok wijn voordat hij zijn verhaal vervolgde. ‘Nadat we door de heersende stromingen en winden steeds verder naar het westen waren afgedreven, bereikten we land en gingen voor anker bij het eiland Aeolia. Hier woonde de goede koning Aeolus, de zoon van Hippotes en lieveling van de goden. Hij had zes dochters en zes wellustige zonen, die hij daarom aanspoorde met zijn dochters te trouwen. Ze leven daar met z’n allen bijeen in een nooit eindigende feestoes en badend in de grootst denkbare luxe.

Nadat de goede koning ons van de nodige bevoorrading had voor-

zien, vervolgden we onze tocht over een onstuimige zee. Op de zevende dag, toen de storm was gaan liggen, bereikten we de haven van de stad van de Laestrygonen. Onze vloot voer de smalle ingang tussen twee rotsachtige landtongen in, waar we in de haven voor anker gingen. Blij dat we weer vaste grond onder de voeten hadden, gingen we op verkenning uit en liepen een mooie boerenmeid tegen het lijf die water ging halen.

Toen we haar vroegen wie hun koning was, bracht ze ons naar het huis van haar vader. Maar toen we daar aankwamen, bleek de vrouw des huizes een gigantische reuzin zo groot als een boom, en stomverbaasd bekeken we haar gruwelijke verschijning.

Ze riep haar man, Antiphates, die zelfs nog groter was dan zij en wel twee keer zo groot als de Cycloop. Geschokt door deze overweldigende monstrositeit renden we naar onze schepen terug. Maar Antiphates sloeg alarm en onmiddellijk doken er van alle kanten als één groot, ondoordringbaar woud potige Laestrygonen op die ons vanaf de klippen met enorme katapulten beschoten, en dan niet met gewone keien, maar met rotsblokken zo groot als onze schepen. Alleen mijn schip kon aan deze slachting ontsnappen. Alle andere schepen van mijn vloot werden tot zinken gebracht.

Mijn mannen kwamen in het water van de haven terecht, waar de Laestrygonen hen als vissen aan hun speren regen, waarna ze de lijken aan land brachten, beroofden en opaten. Mijn schip bereikte na een paar minuten de open zee, waar we veilig waren, maar wel in diepe rouw verkeerden. Niet alleen hadden we veel vrienden en kameraden verloren, ook waren we onze schepen met alle kostbaarheden die we uit Ilium hadden geroofd kwijt. Al het goud dat ons deel van de Dardanidische schatten was, lag op de bodem van de haven van de Laestrygonen.

Ziek van verdriet voeren we verder tot we bij het eiland Aeaëa kwamen, de residentie van Circe, de beroemde en liefvallige koningin die als een godin wordt vereerd. Verleid door de charmes van de aantrekkelijke en schitterend gelokte Circe, raakte ik met haar bevriend en verwijsde drie maansomlopen in haar gezelschap. Ik had daar graag langer willen blijven, maar mijn mannen drongen erop aan dat we de terugreis naar onze families op Ithaca zouden vervolgen, anders zouden ze zonder mij vertrekken.

Huilend legde Circe zich bij mijn vertrek neer, maar smeekte me toch eerst nog één reis te maken. “Vaar naar het huis van Hades en ga daar te rade bij degenen die daar voorbijgaan. Zij zullen je de weg naar een beter begrip van de dood wijzen. En als je je reis daarna voortzet, wees dan op je hoede voor het gezang van de Sirenen, want ze zullen jou en

je mannen naar een gewisse dood op hun rotsachtige eilanden lokken. Stop je oren dicht zodat je hun bekoorlijke gezang niet hoort. Als je je aan de verleiding van de Sirenen hebt weten te onttrekken, kom je daarna bij steile rotswanden die de Zwervers worden genoemd. Niets, zelfs geen vogel, komt daar ongeschonden langs. Met één uitzondering zijn alle schepen die ooit de Zwervers probeerden te passeren, hun ondergang tegemoet gegaan, wrakstukken en de lijken van zeelieden waren het enige dat restte.”

“En dat ene schip dat er wel langskwam?” vroeg ik.

“Dat was de *Argonaut* van de fameuze Jason.”

“En komen we daarna dan in rustiger wateren?”

Circe schudde haar hoofd. “Dan kom je bij een tweede rotsformatie die tot in de hemel oprijst en waarvan de wanden zo glad zijn als een gepolijste urn en onmogelijk te beklimmen. Halverwege bevindt zich een holte, waar Scylla, een afgrijselijk monster, iedereen naar het leven staat die zich bij haar in de buurt waagt. Ze heeft zes vreselijk lange nekken met angstaanjagende koppen, voorzien van kaken met drie rijen tanden waarmee ze een mens in een oogwenk verpulvert. Voor je het weet haalt ze met een van haar koppen uit en neemt ze een van je mannen te grazen. Roei er snel langs, anders overleven jullie het niet. Daarna kom je in de wateren waar Charybdis op de loer ligt, een reusachtige draaikolk die je schip de diepte in zuigt. Kien het zo uit dat je die passeert als ze slaapt.”

Na een smartelijk afscheid van Circe gingen we aan boord van ons schip en joegen onze riemen door het weerbarstigste water.

“Zijn jullie echt naar de onderwereld gevaren?” mompelde de bevallige koningin van koning Alcinoüs met een wit weggetrokken gezicht.

“Ja, ik heb Circes aanwijzingen opgevolgd en we zijn naar Hades en dat angstwekkende dodenrijk gevaren. Na vijf dagen bereikten we in een dichte mist de monding van de Oceanus, de rivier die de rand van de wereld omspoelt. De lucht was verdwenen en we bevonden ons in een eeuwigdurende duisternis die voor de stralen van de zon ondoordringbaar is. We liepen aan de grond. Ik ging alleen aan land en wandelde in het spookachtige licht langs de kust tot ik in de bergwand een diepe spelonk zag. Daar ben ik gaan zitten.

Al spoedig doken er geesten op die afschuwelijke kreunende geluiden maakten. Ik raakte haast van mijn zinnen beroofd toen mijn moeder opeens verscheen. Ik wist niet dat ze dood was, want ze leefde nog toen ik naar Ilium vertrok.

“Mijn zoon,” mompelde ze zachtjes, “waarom kom je naar dit rijk van de duisternis als je nog tot de levenden behoort? Moet je niet naar je huis in Ithaca?”

Met tranen in mijn ogen vertelde ik haar over mijn nachtmerrieachtige reizen en het verschrikkelijke verlies van mijn krijgers tijdens de terugreis uit Ilium.

“Ik ben van verdriet gestorven omdat ik bang was dat ik mijn zoon nooit terug zou zien.”

Ik barstte in huilen uit en wilde haar omhelzen, maar ze was als lucht en mijn armen omvatten slechts een ijle damp.

Ze kwamen in groepjes, mannen en vrouwen die ik ooit had gekend en gerespecteerd. Ze verschenen, herkenden me en knikten zwijgend alvorens ze weer in de spelonk verdwenen. Tot mijn verbazing zag ik ook mijn oude strijdmakker, koning Agamemnon, onze bevelvoerder bij Ilium. “Ben je op zee gestorven?” vroeg ik.

“Nee, mijn vrouw en haar minnaar hebben me met een stel verraders aangevallen. Ik heb me krachtig verweerd, maar tegen zo’n overweldigende overmacht kon ik niet op. Ze hebben ook Cassandra, de dochter van Priamus, vermoord.”

Daarna kwam de edele Achilles met Patroclus en Ajax, die naar hun families vroegen, maar daar kon ik hen niets over zeggen. We spraken over vroeger tot ook zij naar de onderwereld terugkeerden. Ook de geesten van andere vrienden en krijgers doken bij me op en allen vertelden ze hun eigen trieste verhaal.

Inmiddels had ik zoveel doden gezien dat mijn hart haast overliep van verdriet. Uiteindelijk werd het me te veel en verliet ik dat deerniswekkende oord en ging terug naar mijn schip. Zonder om te kijken voeren we door de sluier van mist tot de zon ons weer bescheen, waarna we de steven naar de Sirenen hebben gewend.’

‘Ben je zonder problemen langs de Sirenen gekomen?’ vroeg de koning.

‘Jazeker,’ antwoordde hij. ‘Maar voordat we ons aan die beproeving blootstelden, heb ik een groot blok was genomen en dat met mijn zwaard in stukken gehakt. Vervolgens heb ik die brokken net zo lang gekneet tot ze zo zacht waren dat ik er de oren van mijn bemanningsleden mee kon dichtstoppen. Daarna heb ik hun bevolen mij aan de mast vast te binden en op het hart gedrukt dat ze niet naar mijn smeekbeden om van koers te veranderen moesten luisteren omdat we anders beslist tegen de rotsen te pletter zouden slaan.

De Sirenen begonnen onmiddellijk te zingen toen ze zagen dat ons schip hun rotseilanden wilde passeren. “Vermaarde Odysseus, kom hierheen en luister naar ons oorstrelende gezang. Geniet van onze zoete melodieën en kom in onze armen, want je zult verrukt zijn.”

De muziek en het geluid van hun stemmen waren zo hypnotiserend dat ik mijn mannen smeekte om van koers te veranderen en naar hen

toe te varen, maar zij bonden me nog steviger aan de mast en verhoogden het tempo van de riemslagen totdat de Sirenen buiten gehoorsafstand waren. Toen pas haalden ze de was uit hun oren en maakten ze me los van de mast.

Enmaal voorbij de rotseilanden voeren we hoge golven en een luid bulderende zee tegemoet. Ik spoorde de mannen aan harder te roeien, terwijl ik het schip door het woelige water stuurde. Ik had hun niets over het afgrijselijk monster Scylla gezegd, anders hadden ze niet meer geroeid en waren ze als angstige schapen in het ruim weggekropen. We kwamen bij de door rotswanden omgeven zeestraat en voeren de kolkende wateren van de Charybdis op, waar we in een woedende maalstroom verzeild raakten. Het was alsof we in een ketel kokend water door een cycloon geteisterd werden. Terwijl we dachten dat ons laatste uur geslagen had, dook Scylla van boven op ons neer en griste met haar verraderlijke koppen zes van mijn dapperste krijgers weg. Ik hoorde hun wanhopige gegil toen ze de lucht in werden gesleurd en met hun armen in doodsangst naar me uitgestrekt tussen de scherpe tanden in de kaken werden vermorzeld. Dit was het allerverschrikkelijkste tafereel dat ik gedurende die hele afgrijselijke reis heb gezien.

Terwijl we naar open zee vluchtten, flitsten er bliksemschichten langs de hemel. Het schip werd door de bliksem getroffen en rook opens sterk naar zwavel. Door de geweldige klap brak het schip in stukken en werd de bemanning door de woeste golven meegeleurd, waarin ze jammerlijk verdronk.

Ik kreeg een stuk van de mast te pakken waar een lange leren riem omheen gewikkeld was die ik gebruikte om me met mijn middel aan een deel van de gebroken kiel vast te binden. Ik wist me schrijlings op mijn geïmproviseerde vlot te hijsen, waarna ik stuurloos overgeleverd aan wind en stromingen de open zee op dreef. Vele dagen later spoelde mijn vlot aan op het strand van het eiland Ogygia, waar Calypso woont, een uitzonderlijk bekoorlijke en intelligente vrouw en de zus van Circe. Vier van haar onderdanen vonden me op het strand en droegen me naar haar paleis waar zij zich over me ontfermde en me verzorgde tot ik weer helemaal gezond was.

Een poosje leefde ik gelukkig op Ogygia en koesterde me in de liefdevolle aandacht van Calypso, die naast me sliep. We vermaakten ons in een schitterende tuin met vier fonteinen die hun water allemaal in een andere richting sproeiden. Het eiland was bezaaid met weelderige wouden waarin tussen de takken zwermen bontgekleurde vogels leefden. Heldere beekjes kabbelden door rustige velden, omgeven door bloeiende wijngaarden.⁹

‘Hoelang ben je bij Calypso gebleven?’ vroeg de koning.

‘Zeven lange maanden.’

‘Waarom heb je niet een boot gezocht om weer weg te varen?’ vroeg koningin Arete.

Odysseus haalde zijn schouders op. ‘Omdat er op het hele eiland geen boot te vinden was.’

‘Hoe ben je dan uiteindelijk toch vertrokken?’

‘De lieve Calypso voelde mijn verdriet. Op een ochtend wekte ze me en zei dat ze wilde dat ik naar huis ging. Ze gaf me gereedschap, bracht me naar een bos en hielp me bij het hakken van het hout dat ik nodig had voor de bouw van een zeewaardig vlot. Van koeienhuiden naaide ze zeilen voor me en het vlot bevoorraadde ze met voedsel en water. Na vijf dagen was ik klaar om te vertrekken. Haar emotionele kreten van pijn omdat ze me moest laten gaan, sneden dwars door mijn ziel. Ze was een vrouw uit duizenden, zoals alle mannen zich zouden wensen. Als ik niet nog meer van Penelope had gehouden, was ik maar al te graag gebleven.’ Odysseus pauzeerde een moment, en er glinsterde een traan in zijn oog. ‘Ik vrees dat ze in de eenzame dagen na mijn vertrek van verdriet is gestorven.’

‘Wat is er met je vlot gebeurd?’ vroeg Nausicaä zich af. ‘Toen wij je vonden, was je moederziel alleen aangespoeld.’

‘Aan zeventien dagen op een kalme zee kwam plotseling een eind toen de zee in hevige woede ontstak. In een razende storm met heftige stortbuien en zware windstoten werd het zeil weggerukt. Deze rampzalige tegenslag werd gevolgd door enorme golven die op mijn breekbare vlot beukten tot het bijna uit elkaar viel. Ik dreef twee dagen stuurloos rond tot ik ten slotte op jullie kust aanspoelde, waar jij, mooie lieve Nausicaä, me hebt gevonden.’ Hij zweeg even. ‘En zo eindigt mijn verhaal over de ontberingen en ramspoed die ik heb doorstaan.’

Alle aanwezigen in het paleis hadden geboeid naar het onvoorstelbare relaas van Odysseus geluisterd. Nu verhief de koning zich en richtte zich tot zijn gast. ‘Het is ons een eer om zo’n voorname gast in ons midden te mogen hebben en we zijn je zeer verplicht dat je ons op zo’n wonderbaarlijke wijze hebt vermaakt. Daarom stel ik je als bewijs van mijn diepe erkentelijkheid mijn snelste schip en beste bemanning ter beschikking om je naar je huis in Ithaca te brengen.’

Odysseus sprak zijn dank uit en vroeg zich in alle nederigheid af of hij een dergelijk gul gebaar wel verdiende. Maar hij stond te trappelen om weer op weg te gaan. ‘Vaarwel, beste koning Alcinoüs en lieve koningin Arete, en ook uw dochter Nausicaä, die zo aardig voor me is geweest. Wees gelukkig in uw hof en mogen de goden u altijd goedgezind zijn.’

Daarna stapte Odysseus de deur uit en werd uitgeleide gedaan naar het schip. Geholpen door een gunstige wind en een rustige zee bereikte Odysseus eindelijk zijn koninkrijk op het eiland Ithaca, waar hij met zijn zoon Telemachus werd herenigd. Ook trof hij daar zijn vrouw Penelope, die door een hele schare van aanbidders werd belaagd, maar hij slachtte hen allemaal af.

En zo eindigt het verhaal van de *Odyssee*, een epos dat eeuwenlang is overgeleverd en de verbeelding en verwondering prikkelde van iedereen die het las of ernaar luisterde. Jammer alleen dat het niet helemaal waar is. Of althans, er is maar een klein deel van waar.

Want Homerus was geen Griek. Zoals ook de *Ilias* en de *Odyssee* zich niet afspeelden op de plaatsen waar dat volgens de legenden zou zijn geweest.

De daadwerkelijke avonturen van Odysseus vormen een volslagen ander verhaal, en dat zou pas veel, héél veel later bekend worden...